Impact Factor - 3.452 ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2018

SPECIAL ISSUE-XXXV

स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी

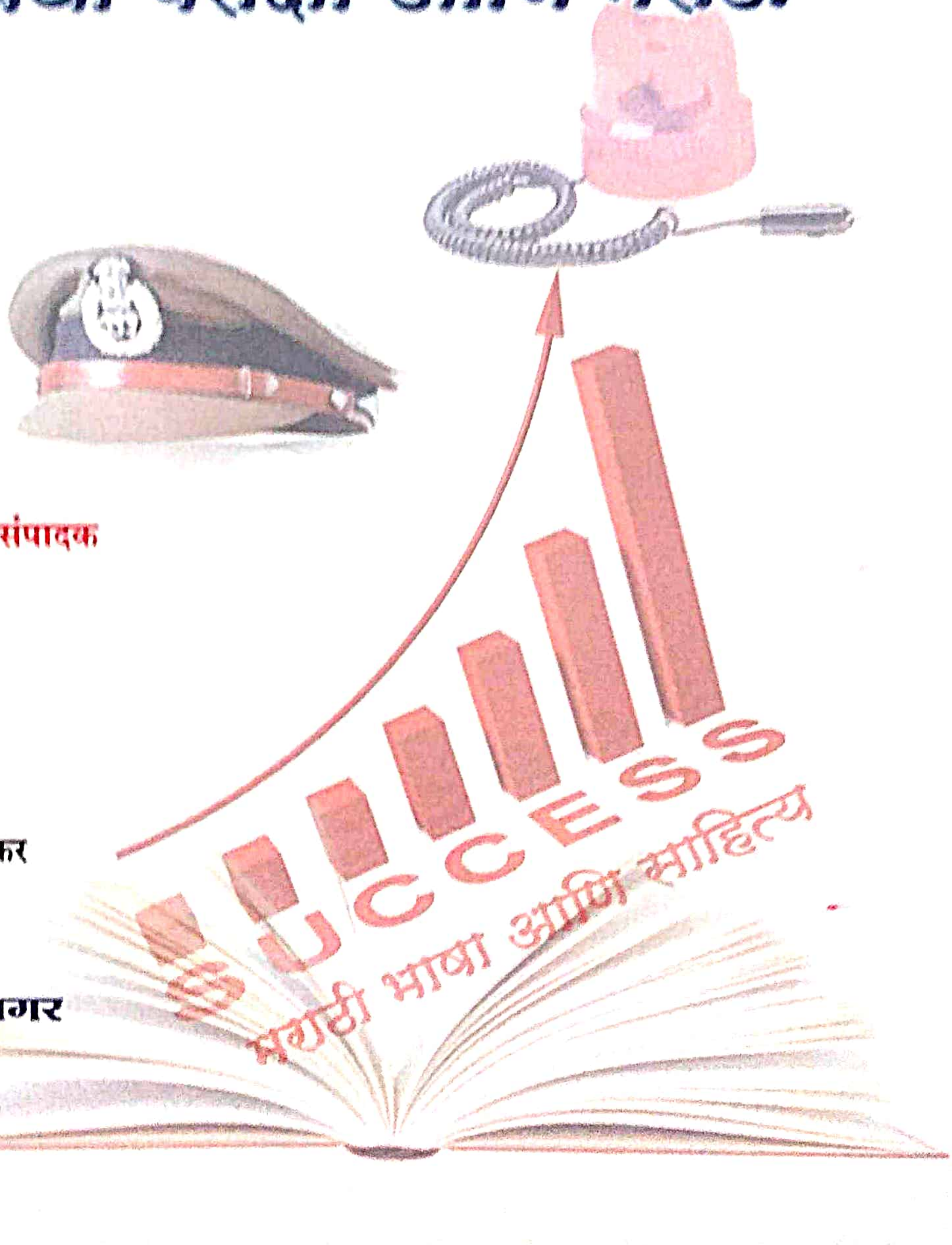

संपादक मंडळ :
विशेषांक कार्यकारी संपादक
प्रा. अर्जुन नेरकर
डॉ. शैलजा पाटील
प्रा. गजानन भामरे
डॉ. स्नेहल मराठे
प्रा. विद्या सुर्वे
डॉ. विनोद गोरवाडकर

मुख्य संपादक :
डॉ. धनराज धनगर

This Journal is indexed in :
- UGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

RESEARCH JOURNEY

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Editorial Board

Chief Editor -
Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce College,
Yeola, Dist – Nashik [M.S.] INDIA

Co-Editors -

- **Mr.Tufail Ahmed Shaikh**- King Abdul Aziz City for Science & Technology, **Riyadh Kingdom of Saudi Arabia.**
- **Dr. Anil Dongre** - Head, Deptt. of Management, North Maharashtra University, Jalgaon
- **Dr. Shailendra Lende** - R.T.M. Nagpur University, Nagpur **[M.S.] India**
- **Dr. R. R. Kazi** - North Maharashtra University, Jalgaon.
- **Dr. Gajanan Wankhede** - Baliram Patil College, Kinwat-Nanded **[M.S.] India.**
- **Prof. Munaf Shaikh** - N. M. University, Jalgaon & Visiting Faculty M. J. C. Jalgaon
- **Prof. Vijay Shirsath** - Nanasaheb Y. N. Chavhan College, Chalisgaon
- **Dr. P. K. Shewale** - Vice Principal, Arts, Science, Commerce College, Harsul.
- **Prof. Atul Suryawanshi** - S. S. M. M. College, Pachora.
- **Prof. B. P. Shewale** - M. S. G. College, Malegaon Camp, Nashik.

Advisory Board -

- **Dr. Marianna kosic** - Scientific-Cultural Institute, Mandala, **Trieste, Italy.**
- **Dr. M.S. Pagare** - Director, School of Languages Studies, North Maharashtra University, Jalgaon
- **Dr. R. P. Singh** -University of Lucknow **[U.P.] India**
- **Dr. S. M. Tadkodkar** - Professor & Head, Dept. of Marathi, Goa University, **Goa, India.**
- **Dr. N. V. Jayaraman** - Director at SNS group of Technical Institutions,**Coimbatore**
- **Dr. Bajarang Korde** - Savitribai Phule Pune University **Pune, [M.S.] India**
- **Dr. D. A. Suryawanshi** - Principal, R. C. Patel College of Education, Shirpur, **Dhule.**
- **Dr. Sandip D. Mundhe** - Head, Lib. Science, Sambhajirao Kendre College, **Jalkot, Latur**
- **Dr.Y. H. Saner** - Principal, Abhay College of Education, **Dhule**
- **Dr. D. D. Patil** - Principal, Arts, Science and Commerce College, Chopda, **Jalgaon**

Review Committee -

- **Dr. Uttam V. Nile** - P. S. G. V. P. Mandals Arts, Cmmerce, Science College, Shahada
- **Dr. Sanjay Dhondare** - Abhay Womens College, Dhule
- **Dr. Rekha Gajare** - Head, Dept. of Hindi, P.O.Nahata College, Bhusawal
- **Dr. Ramesh Sambhaji Kure** - Head, N. W. College, Akhala Balapura Dist-Hingoli
- **Dr. S. K. Wadekar** – Principal, Arts, Science & Commerce College, Alephata

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

- Executive Editor-

Published by -

- **Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Nashik**

Email : swatidhanrajs@gmail.com **Website :** www.researchjourney.net **Mobile :** 96653982

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 3.009, (GIF) -0.676 (2013)
Special Issue 35 : स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी
UGC Approved No. 40705 & 44117
ISSN : 2348-7143
January 2018

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शोधनिबंधाचे शीर्षक	लेखक /लेखिका	पृ.क्र.
@	संपादकीय	- डॉ. धनराज धनगर	०४
१	पदवीस्तरीय मराठीचे अभ्यासक्रम : वास्तव आणि अपेक्षा	- डॉ. जितेंद्र गिरासे	०५
२	स्पर्धा परीक्षांमधील 'अनिवार्य मराठी'आणि तिचे स्वरूप	- डॉ.राजेंद्र सांगळे	०९
३	स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी	- डॉ. बाळकृष्ण लळीत	१३
४	मराठी व्याकरण आणि स्पर्धा परीक्षा	- डॉ. आनंदा सोनवणे	१८
५	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग परीक्षेसाठी मराठी	- डॉ. नामदेव माळी	२८
६	स्पर्धा परीक्षा व मराठीचा अभ्यासक्रम	- डॉ. किरण पिंगळे	३३
७	यु.पी.एस.सी. परीक्षेतील मराठी साहित्याचा अभ्यासक्रम	- डॉ.रत्नमाला गोरे	३७
८	राज्यसेवा मुख्य परीक्षेतील मराठी विषयाच्या प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	- डॉ. सचिन गिरी	३९
९	मराठी ज्ञानभाषा व व्यवहारभाषा होण्यासाठी ...!	- डॉ. मधुकर मोकाशी	४१
१०	स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी साहित्याचे वाचन	- डॉ. एस. आर. खैरनार	४८
११	स्पर्धा परीक्षेत मराठी विषयाचे महत्त्व	- प्रा. मिलिंदकुमार देवरे	५१
१२	स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषेचे योगदान	- प्रा. अर्जुन नेरकर	५५
१३	स्पर्धा परीक्षा आणि सामान्य ज्ञानविषयक मराठी साहित्य	- प्रा. गजानन भामरे	५७
१४	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग परीक्षेसाठी मराठी	- डॉ. वाल्मिक आढावे	५९
१५	स्पर्धा परीक्षा, मराठी भाषा आणि साहित्य	- छाया कदम-पवार	६३
१६	स्पर्धा परीक्षांमध्ये मराठी विषयाचे महत्त्व	- सोनाली लोकडे	६६
१७	पदवीस्तरीय मराठीचे अभ्यासक्रम वास्तव आणि अपेक्षा	- प्रा. अनंत मोगल	६७
१८	प्रशासनिक मराठी आणि तिचा विकास	- डॉ. जितेंद्र गिरासे, प्रा. ममता भारुडे	६९
१९	स्पर्धा परीक्षेतील निबंध लेखनाचे स्वरूप	- डॉ. स्नेहल मराठे	७५
२०	स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी	- अनिता रानवळकर	७७
२१	स्पर्धा परीक्षेतील मराठी भाषेचे महत्त्व	- श्री जयवंत कठ्यारे	७९
२२	Literature: A Gracious Way for Success in Career and Life	- Prof. M. S. Bhandari	८१
२३	The Role of Marathi Language in MPSC	- Prof. R.V. Tribhuvan	८४

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी स्वतःकडे राखून ठेवलेले आहेत. लेखांचे अधिकार प्रकाशक आणि संबंधित लेखकाधीन समान असून शोध निबंधातील मते ही संबंधित लेखाच्या लेखकांची वैयक्तिक मते आहेत. त्या मतांशी संपादक व प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. लेखांच्या मूळ संहितेची सर्व जबाबदारी संबंधित लेखकांची आहे.

©प्रकाशक : सौ. स्वाती धनराज सोनवणे, संचालिका, स्वातीधन इंटरनॅशनल पब्लिकेशन्स, (येवला) नाशिक.
Email : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net Mobile : 9665398258

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 3.009, (GIF) -0.676 (2013)
Special Issue 35 : स्पर्धा परीक्षा आणि मराठी
UGC Approved No. 40705 & 44117
ISSN : 2348-7143
January 2018

स्पर्धा परीक्षा आणि सामान्य ज्ञानविषयक मराठी साहित्य

प्रा. गजानन भामरे
मराठी विभाग
महाराजा सयाजीराव गायकवाड महाविद्यालय,
मालेगांव कॅम्प, मालेगांव, जि.नाशिक

सामान्य ज्ञान हे माणसाला आवश्यकच आहे. त्याशिवाय दैनंदिन व्यवहारही सुलभ होत नाहीत. त्याचबरोबर जीवनामध्ये यश मिळविण्यासाठी ही सामान्य ज्ञानाची गरज असते. नोकरी व्यवसायासाठी सुध्दा सामान्य ज्ञान असणे आवश्यक आहे. अनेक प्रकारच्या स्पर्धा परीक्षा सामान्य ज्ञानावर आधारीत असतात. अशा वेळी सामान्य ज्ञाना संबंधीचे साहित्य मोठ्या प्रमाणावर अभ्यासले जाते. त्याचा वाचकवर्गही मोठा आहे. सामान्य ज्ञानामध्ये साधारणपणे मानवी जीवनाशी निगडीत सर्वच क्षेत्र सामावलेली आहेत. राजकारण, धर्मकारण, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, भौगोलिक, सजीवसृष्टी असे अनेक प्रकारच्या क्षेत्रांचा समावेश सामान्य ज्ञानामध्ये होतो. या क्षेत्रांशी निगडीत प्रश्नांची सोडवणूक व माहिती यात असते. 'संपूर्ण जनरल स्टडीज' ह्या के सागर प्रकाशनाच्या पुस्तकात सामान्यज्ञानासंबंधी माहिती पुरवली गेली आहे.

'संपूर्ण जनरल स्टडीज' यामध्ये सर्वसमावेशक क्षेत्रांचा आढावा घेतला गेला आहे. यामध्ये महाराष्ट्र भौगोलिक व अनुषंगिक, भारत अर्थ, योजना, उदयोग व विकास, भारत सामान्य माहिती, पृथ्वी, जगातील विभाग, हवामान, अक्षांश-रेखांश, भारतीय राज्यघटना, आधुनिक भारताचा इतिहास, प्राचीन व मध्ययुगीन भारताचा इतिहास, सामान्य विज्ञान, महाराष्ट्रातील संत व समाजसुधारक, ग्रामीण प्रशासन संकीर्ण महत्वाची माहिती, मराठी साहित्य, संमिश्र महत्वाचे प्रश्न अशा पध्दतीच्या घटकांचा आढावा घेतलेला आहे.

महाराष्ट्र - भौगोलिक व अनुषंगिक या प्रकरणामध्ये महाराष्ट्रातील प्रमुख शहरे व त्यांची माहिती लोकसंख्या, भौगोलिक स्थान, ऐतिहासिक, औदयोगिक, धार्मिक महत्व यासंबंधीचे विवेचन आले आहे. उदा. नाशिक जिल्ह्यासंबंधीच्या माहितीमध्ये लोकसंख्येचा विचार करता राज्यातील चौथ्या क्रमांकाचे व देशातील सव्वीसाव्या क्रमांकाचे नागरी वसाहत असून त्याची लोकसंख्या दोन हजार एक च्या जनगणनेनुसार अकरा लाख बावन्न हजार अठ्ठेचाळीस इतकी आहे. गोदावरी नदीकाठी बसलेले हिंदूचे धार्मिक तीर्थक्षेत्र असणारे नाशिक कुंभमेळयासाठी प्रसिध्द आहे. ओझर येथे मिग विमानाचा कारखाना, अंबड सातपूर येथे औदयोगिक वसाहती, देवळाली कॅम्प येथे लष्करी छावणी आणि भारत सरकारचे प्रतिभूती मुद्रणालय आहे. जवळच आशिया खंडातील पहिले मातीचे धरण गंगापूर गांव येथे आहे. द्राक्षे, डाळींब, कांदा उत्पादनामध्ये देशात आघाडीवर असून वाईननिर्मिती जगप्रसिध्द आहे. महाराष्ट्र राज्य अभियांत्रिकी संस्था (मेरी) व पोलीस उपअधीक्षक, उपनिरीक्षक यांना प्रशिक्षण देणारी महाराष्ट्र राज्य पोलीस अॅकडमी आहे. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ व महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ नाशिक शहरात आहेत.[५३] नाशिक शहराचे धार्मिक, ऐतिहासिक, भौगोलिक, शैक्षणिक, कृषी संबंधी व सामान्य अशी माहिती साध्या सोप्या भाषेत पुरवली गेली आहे.

'महाराष्ट्र-भौगोलिक व अनुषंगिक' या प्रकरणामध्ये महाराष्ट्रातील सर्वच क्षेत्रातील भौगोलिक, कृषीसंबंधी आणि त्याअनुषंगाने येणारी सर्वसामान्य माहिती पुरवली गेली आहे. त्यासंबंधीचे वस्तूनिष्ठ प्रश्न तयार केले आहेत. यामुळे वाचकाच्या बुध्दीला चालना मिळून त्यासंबंधीची अधिक विस्तृत माहिती मिळविण्याचा प्रयत्न होताना दिसतो. या वस्तूनिष्ठ प्रश्नामध्ये सामान्य ज्ञान व त्यासंबंधीची माहिती वाचकांना पुरविण्याचा हेतू दिसतो. प्रश्न विचारून प्रत्येक प्रश्नाच्या उत्तरासाठी चार पर्यायही सुचविले

जातात. या चार पर्यायामधून वाचकांनी योग्य त्या एका पर्यायाची उत्तर म्हणून निवड करायची आहे. आपले उत्तर चूक की बरोबर याची शहानिशा करण्यासाठी प्रकरणाच्या शेवटी प्रश्नाच्या उत्तराची सूची दिलेली आहे. यावरून आपण शोधलेले उत्तर योग्य आहे किंवा नाही याची खात्री वाचकांना करून दिली जाते.

उदा. महाराष्ट्रातील बराचसा भू-भाग .... या अग्निजन्य प्रकारच्या खडकापासून बनलेला आढळतो. असा प्रश्न विचारून पुढे चार प्रकारचे पर्याय दिलेले आहेत.
१) सिलिकॉन २) ग्रॅनाईट ३) अँथ्रासाईट ४) बेसॉल्ट अशा चार पर्यायामधून योग्य पर्यायाची निवड करायची आहे. सामान्य वाचकालाही आकलन होईल अशा भाषेतून प्रश्नांची मांडणी झालेली आहे. यामुळे वाचकांची जिज्ञासा जागृत होते व त्या अनुषंगाने अधिक वाचनाचा प्रयत्न होताना दिसतो.

सामान्य ज्ञान ही समाजाची एक गरज आहे. नोकरी, व्यवसायाच्या निमित्ताने ती निर्माण झाली आहे. तसेच सामान्य ज्ञानामुळे व्यक्तीच्या जाणीवांमध्ये वाढ झालेली दिसते. जीवन जगताना प्रत्येक ठिकाणी सद्सद्विवेक बुध्दी जागृत ठेवावी लागते. तरच माणसाला महत्व प्राप्त होते. आपण ज्या देशामध्ये जन्म घेतला आहे त्या देशाविषयीची माहिती आपल्याकडे असणे गरजेचे आहे. अशी माहिती मिळविण्यासाठीही सामान्य ज्ञानाची पुस्तके वाचली जातात. उदा. आपल्या ग्रहमालेसंबंधीचे ज्ञान जाणून घ्यायचे असेल तर सामान्य ज्ञानाच्या पुस्तकामध्ये अशी माहिती उपलब्ध होते. शनी ग्रहाविषयी सर्वसामान्य जनतेमध्ये अनेक प्रकारचे समज आहेत व भीतीही आहे. परंतु हा ग्रह नेमका आहे तरी कसा या संबंधीचे विवेचन सामान्य ज्ञानाच्या पुस्तकात मिळते. पृथ्वीवरून धुरकट निळसर दिसणाऱ्या 'शनी' या ग्रहाभोवती आढळणारी कडी हे या ग्रहाचे वैशिष्ट्ये म्हणता येईल. यापूर्वी शनीला एकूण तीस उपग्रह असल्याचे आपणास ज्ञात होते. तथापि 'कॅसिनो' यानाने पुरविलेल्या नव्या माहितीनुसार शनीस एकूण साठ उपग्रह असल्याचे माहिती झाले. तत्पूर्वी शनीचे त्रेचाळीस उपग्रह जगाला ज्ञात होते. शनी या ग्रहाचा शोध लावण्याचे श्रेय गॅलिलिओ या शास्त्रज्ञास दिले जाते. अशा पध्दतीची माहिती सामान्य ज्ञानाच्या पुस्तकातून वाचकांना सहज व सोप्या भाषेतून दिली जाते.

भारतीय लोकशाही ही जगातील सर्वात मोठी लोकशाही मानली जाते. अशा लोकशाहीचे ,कामकाज कशा प्रकारे चालते. हे बहुतेकांना माहितीही नसते. लोकशाहीतील महत्वाचा घटक मतदार असला तरी, त्याच्याकडून निवडून दिलेले सदस्य व त्यांच्यामार्फत होणाऱ्या कामकाजातील घटकांसबंधीची माहिती आवश्यक असते. भारतीय राज्यघटनेच्या तरतुदीनुसार लोकशाहीतील विविध पदांसाठी विशिष्ट अशी पात्रता निश्चित करण्यात आली आहे. बऱ्याचवेळा याविषयी अनेकांना माहिती नसते. एखादा प्रश्न त्यांना विचारला तर ते सहजपणे निरूत्तर होतात. अशा वेळी सामान्यज्ञान असणे आवश्यक आहे.

सामान्य ज्ञानाच्या पुस्तकातून साधारणपणे महाराष्ट्र भौगोलिक व अनुषंगिक, महाराष्ट्र योजना, विकास व कल्याण, भारत - भौगोलिक व अनुषंगिक, भारत अर्थ, योजना, उद्योग व विकास, भारत सामान्यमाहिती, पृथ्वी जगातील विभाग, हवामान अक्षांस-रेखांश, भारतीय राज्यघटना, आधुनिक भारताचा इतिहास, प्राचीन व मध्ययुगीन भारताचा इतिहास, सामान्य विज्ञान, संत व समाजसुधारक, ग्रामीण प्रशासन, मराठी साहित्य, विज्ञान त्याच बरोबर माणसाच्या विविध अंगाना स्पर्श करणारी माहिती, जीवनाशी निगडीत सर्वच क्षेत्राची माहिती सामान्य ज्ञानाच्या पुस्तकातून मिळते. एखादा प्रश्न मांडण्यापूर्वी त्यातील घटकांची माहिती करून देणे व दिलेल्या माहितीच्या आधारे प्रश्नांची उकल करणे हे सामान्य ज्ञानासंबंधीच्या पुस्तकातून मांडलेले दिसते. एखाद्या क्लिष्ट घटकाची माहितीही सोप्या आणि सहज आकलन होईल अशा भाषेतून मांडणी झालेली आहे. त्यामुळे सामान्य ज्ञाना संबंधीची जिज्ञासापूर्ती होण्यासाठी असे साहित्य मोठ्या प्रमाणावर निर्माण होवू लागले आहे.